

УДК 327.7+341.215.2

Батрименко О.В.
доктор політичних наук, доцент кафедри політології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ТРАНСФОРМАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ МОДЕЛІ БЮРОКРАТІЇ В ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНІЙ УКРАЇНІ

Досліджено розвиток бюрократії як невід'ємного механізму реалізації публічної влади в українському суспільстві та її трансформації в постсоціалістичний період. Особливу увагу приділено дослідженню проблем вітчизняної бюрократії в умовах становлення демократії в сучасній Україні.

***Ключові слова:** бюрократія, радянська модель бюрократії, бюрократизація, політизація бюрократії, політична влада, політика, держава.*

Розуміння бюрократії як невід'ємного механізму реалізації публічної влади в демократичному суспільстві є необхідною складовою для її ефективного політико-системного втілення в Україні.

Особливого звучання останнім часом набула проблема трансформації бюрократій соціалістичних суспільств у постсоціалістичну їхню форму у зарубіжних дослідників. Тут помітні дослідження таких закордонних учених як Д.Ледон, М.Озерна, С.Холмс, С.Ланцов, У.Гельман, В.Пастухов.

Праці зазначених науковців слугують теоретико-методологічним підґрунтям для досліджень більшості проблем бюрократії в умовах демократизації українського суспільства, але пошук ефективної моделі бюрократії в сучасному українському суспільстві передбачає комплексне врахування як досвіду розвинутих демократій, так і специфіки власного політичного розвитку.

Хоча й людство розвивається за єдиними законами, але в рамках цих законів у кожній окремій країні, більше того, кожній цивілізації, є своя специфіка, свій особливий шлях. Україна знаходиться на краю розлому двох цивілізацій – азіатської та європейської. Іноземні вторгнення принесли українському народу набагато більше страждань, ніж будь-якому європейському народу. Заради свободи від іноземного гніту Україна жертвувала внутрішньою свободою. Це одна із причин, чому в Україні за часи її багатовікової історії склався потужний бюрократичний «клас». Цей «клас» (звичайно, з урахуванням особливості кожної епохи) – чиновники й депутати всіх рівнів, силовики, «правосуддя», привілейований або державний бізнес, партії при владі, пропагандистський апарат, одержавлена церква.

І хоча у вітчизняній історії був унікальний нетривалий період української державності часів козаччини, коли вона для всього світу показувала приклад збалансованого поєднання специфічної (військової) демократії і бюрократії. Коли носіями бюрократичної культури українського козацтва, насамперед, були військові писарі, які, втім, займалися провадженням не лише суто військових справ, а й справ управління на тих територіях, які контролювалися гетьманським урядом (військовий писар мав бути звичайно людиною письменною, освіченою, але й козаком, отже дотримуватися тих звичаїв і способу життя, що був притаманний козакам. Незмінним атрибутом військового писаря був каламар, але й шабля також. В інституті козацького військового писарства водночас уособлювалося європейське «шляхетство меча» і «шляхетство мантиї»). На жаль, ця традиція була пізніше повністю викорінена імперською бюрократією Росії, та номенклатурою часів існування Радянського Союзу, які стали важливим етапом в історії формування сучасної української бюрократії.

Ніколи ще в історії України влада бюрократії не була такою всеохопною як в радянські часи. Помилки в політиці й економіці, викликані спробами швидко вирішити ідеологічні завдання, змушували вищий правлячий стан ще більше опиратися на бюрократію в надії виправити становище. Тому державні завдання зводилися не до канцелярії, упорядкованої структури законів і приписань, а до сваволі, всупереч канцелярії. Всі складні соціальні проблеми вирішувалися шляхом створення нових організацій і реорганізації старих для здійснення бюрократичних рішень.

Варто також відзначити, що місце й роль бюрократії в історико-політичному процесі залежать від характеру політичної системи, причому, жоден сучасний режим не існує без бюрократії, що зосередила у своїх руках адміністративну владу. Радянський тип бюрократії представляє собою зразок державної служби, де держава якщо й не поглинає повністю суспільство, то, щонайменше, стає значно сильнішою за суспільство, передусім, тому що колективною працею управляли державні службовці [4].

Після розпаду Радянського Союзу та зміни суспільно-політичної системи України відразу почався процес перетворення і створення власної нової системи державної влади та її організаційних структур, але здійснювалося це, як і в соціалістичний період розвитку держави, на основі міркувань вищих посадовців без серйозних наукових обґрунтувань і публічного обговорення. Наука і громадськість, на початковому етапі демократизації сучасного українського суспільства, до вирішення проблем бюрократії не допускалися. У вітчизняній науці в цей період феномен бюрократії тривалий час використовувався у зв'язку з комуністичною перспективою або як вимір недемократичності радянського суспільства.

Найбільш актуальним є дослідження пострадянської моделі бюрократії, яка найбільш близька для сучасної України, адже наша держава, навіть, на сьогодні потребує заміни номенклатурно-бюрократичного управління демократичним. Бюрократію необхідно поставити на те місце, де вона повинна бути в правовій демократичній державі. Система життєзабезпечення, пільг і привілеїв для бюрократії повинна бути скасована або серйозно переглянута. Єдиним джерелом доходу повинна бути зарплата, нехай і досить висока. Щоб жити як у країнах стабільної демократії, потрібно ставити

бюрократію у ті ж умови. Особисті інтереси чиновників і депутатів повинні багато в чому збігатися з інтересами рядових громадян [11]. Потрібно побороти усвідомленість бюрократією своєї безвідповідальності перед суспільством, що на думку А.Соловйова, свідчить про її «неповну службову відповідність» новим умовам і реаліям державного управління [12, с. 53]. Справа за появою таких політичних сил, які візьмуть все це на реальне озброєння.

У кожному суспільстві упродовж його розвитку відбуваються певні трансформаційні зміни політичного, економічного, соціального характеру. Такі зміни не можуть не впливати і на бюрократію, надаючи їй певних характеристик. «Колосальні суспільні зрушення в кінці ХХ століття привели до проблеми переосмислення систем цінностей, у тому числі і ідеологічних. І не тільки тому, що рухнула «світова система соціалізму», де духовні цінності інтерпретувалися за жорсткою двомірною схемою класового підходу «соціалізм–капіталізм», «робітничий клас–буржуазія»» [11, с. 10–11]. Але і тому, що перемога в ідеологічному протистоянні не привела до перемоги цінностей Заходу. Гуманізм, демократія, свобода особистості, самовизначення народів, світ без глобальних конфліктів – всі ці красиві категорії у значній мірі залишаються абстрактними гаслами, коли до жорсткого конфлікту залучаються політичні сили на ґрунті ідеології, релігії, національного питання» [11, с. 11].

Темпи політичних, економічних змін наприкінці ХХ – початку ХХІ століть значно вищі, ніж будь-коли раніше. І справа тут не тільки в науково-технічних революціях. Відбувається певний злам у розумінні людства самого себе як конструктивної та деструктивної космічної сили. Тому і сучасна бюрократія в цьому розумінні теж змінюється. Отримавши «старі» світоглядні виміри, пристосувавшись до вимог часу, вона, так би мовити, створила «нову» правлячу еліту у політиці, якій притаманні всі ті риси, які були притаманні за довгі часи існування тих, хто управляє, і тих, ким управляють, з додатком нових рис у відповідності до сьогодення. Якраз це й створює управлінську культуру, визначає модель сучасного керівника і демонструє його роль в управлінні і розвитку суспільства.

Майже четверть століття проголошення незалежності України у нас немає жодних підстав для ілюзій того, що, залишивши радянське минуле авторитарного бюрократизму і проголосивши демократичні ідеали, ми автоматично позбавимося і всіх тих негативних явищ, що супроводжували існування і функціонування колишнього апарату бюрократичного управління. Більше того, подібна легковажність є надзвичайно небезпечною, адже управлінські помилки становлять реальну загрозу для національної безпеки держави, що лише зайвий раз доводить як теоретичну актуальність, так і практичну необхідність звернення до аналізу проблеми бюрократії в сфері державного управління, а також джерел і причин її виникнення.

Сучасні вітчизняні дослідники особливу увагу приділяли питанням модернізації та трансформації держави та громадянського суспільства в незалежній Україні. Аналіз української політичної еліти в постсоціалістичний період у 1994–1999 роках був проведений українськими науковцями С.Наумкіною і Л.Козловською, котрі з'ясували загальні і особливі ознаки радянської номенклатури [7–8].

Найперші підходи до специфіки трансформації бюрократії в Україні були пов'язані з дослідженням персонального складу адміністративно-політичної еліти в порівнянні з попереднім складом в радянський період. В межах цього підходу досліджують дані процеси як українські так і зарубіжні автори: М.Афанасьєв,

О.Гаман–Голутвіна, І.Куколев, О.Лісничук, В.Макаренко, А.Оболонський, А.Панарін, В.Піховшек, В.Полохало, Л.Солонько, П.Хрієнко та інші.

Одним з перших, хто у вітчизняній політичній науці акцентує увагу на особливостях трансформації політичної влади та політичного режиму в Україні після розпаду СРСР став В.Полохало, який характеризує стан суспільства, що виник в нашій державі і суспільстві після розпаду СРСР як неототалітаризм. Спробу систематизувати різні концепції трансформації бюрократії, що були вироблені в кінці ХХ століття в пострадянських країнах здійснив російський науковець І.Куколев [5, с. 83–84], який виокремив декілька підходів до пояснення трансформації політичної еліти та бюрократії. Перший підхід (С.Наумкіна, Л.Козловська, Н.Шульга, Т.Шульга) він називає «зміною потоків або хвиль правлячої еліти» та порівнює персональний склад попередньої і сучасної еліт [5, с. 83–84]. Другий – інтегрує концепції «політичного капіталізму», відповідно до якого радянська номенклатура опанувала технології приватизації та конвертувала політичні привілеї на економічні (О.Гаман–Голутвіна, В.Ларцев, Л.Солонько та інші). Третій підхід – концепції, що є «бунтом економічних еліт чи пробудженням регіональних еліт» [5, с. 83–84]. Клановість груп всередині української бюрократії та на їхньому значенні в обміні привілеїв на власність в Україні відзначають О.Лісничук, В.Полохало, В.Сидоренко, В.Піховшек тощо. Останній, четвертий підхід відстоюють Г.Дергульян, В.Піховшек, Н.Шульга, Т.Шульга, котрі зазначають що контреліта, яка, консолідується проти верхів партократії із середнім станом господарської еліти, поступово здобуває владу. Називає ці всі групи І.Куколев політико–фінансовими [5]. Подальший процес трансформації цих груп в адміністративно–політичній еліті здійснено в роботах Л.Солонько, П.Хрієнко [13; 15]. Академік П.Хрієнко, зазначає, що найбільш вагомою ознакою відсутності кризовості в суспільстві є наявність жорсткого ієрархічного управління [15, с. 17]. А.Оболонський – неефективність діяльності чиновників в пострадянський період [9, с. 7]. Зниження престижу державної служби у трансформаційних суспільствах є головним чинником цієї неефективності (Цю думку підтримують О.Соловйова, Е.Андрєєва, А.Миронова, І.Алексєенко, Ю.Кальніш).

Варто відзначити те, що трансформація радянської бюрократії в політичну еліту у вітчизняних реаліях відбувся у декілька етапів. Хоча можна стверджувати, що ще за Л.Брежнєва в Українській РСР, створюються протоклани (клан – з кельтського – clan – спадщина, тіньове закрите об'єднання на ґрунті спільних інтересів) [14, с. 207]. Трансформація радянської номенклатури в нову еліту проходить такі етапи: «1) послідовна втрата КППС, як структуруючого початку всієї політичної системи СРСР, монополії на політичну владу – 1987–1989 роки; 2) різка зміна правлячої еліти – 1991 рік; 3) розгром системи Рад – 1993 рік в Росії (в Україні ця стадія випадає, так як нова еліта активно використовує систему Рад для легітимації своєї влади); 4) легітимація еліти через вибори 1995–1997 роки» [5, с. 89].

Л.Солонько стверджує, що в Україні в 90–х роках відбулася «бюрократична революція» [13, с. 23]. Як зазначають С.Наумкіна і Л.Козловська, в Україні після краху політико–адміністративної еліти КППС владу отримала «регіональна номенклатура другого і третього ешелону, директорат і молоді реформатори–науковці» [7, с. 37]. Політична влада колишньої номенклатури конвертується в кланово–корпоративну, номенклатурно–капіталістичну владу [7, с. 17]. Квазікорпоративні і клієнтні групи і відносини після руйнування радянської системи на стадії отримання Україною незалежності (1991 рік) не тільки пристосовувалися до режиму, але і пристосовували під себе офіційні інститути [13, с. 29]. Дана ситуація виявилася на початку 90–х років (по нашій класифікації, на другому і третьому етапах трансформації) була характерна і для України. Так, наприклад, Е.Марчук, прямо говорить про те, що в Україні в 90–ті роки оформилася так звана «паралельна влада», яка була заснована на прихованих механізмах впливу та прийняття рішень, використання офіційних владних інститутів, як способів досягнення своїх цілей. У цих умовах, на його думку, офіційна влада стала способом створення, примноження механізмів економічного і політичного гноблення народу [13, с. 29].

До специфіки перетворень в українському суспільстві варто віднести і те, що на початку 90–х років почала розвиватися співпраця представників нової еліти (до якої кооптувалися елементи старої радянської бюрократії) із представниками бізнес–структур. Прослідковується тенденція зрощування політичних і бізнес–структур. Організаційні угруповання, клани формувалися навколо впливових лідерів – «обличчя клану», які здійснювали контроль над територією, підтримка яких і здійснювалася фінансово–промисловими групами регіону. Дані групи починали дієво співпрацювати з банківськими та силовими структурами, засобами масової інформації [10, с. 11].

Дані обставини ускладнювалися ще й тому, що розпад номенклатури на клієнтні групи, поступово призвів до боротьби даних груп за політичні ресурси в бувших радянських республіках. Зокрема, в Російській Федерації, в цей період, в обмін на політичну терпимість верховної влади реалізовувалася політика «суверенізації регіонів», відповідно до якої регіональні клієнти отримували право на владний перерозподіл і власну організацію [2, с. 33]. В Україні цей процес проходив менш болісно. проте розпад системи адміністративного торгу сприяв розгулу «дикого лобізму» [2, с. 34], а його джерелами стали різноманітні «круглі столи» при президенті, уряді, главах виконавчої влади в регіонах, в яких відбувалося капіталістично–бюрократичне зрощення і утвердження клієнтистських груп [2, с. 34]. У Російській Федерації – це Газпром, РАТ ЄЕС, в Україні – це Нафтогаз та інші) [2, с. 36]. Все це не могло не вплинути на статус і роль бюрократії як основного двигуна в умовах трансформації перехідного суспільства.

У наслідок номенклатурної приватизації перейшли в приватні руки перейшли не тільки прибуткові підприємства і галузі державної власності, але і функції, тобто діяльність бюрократії [1, с. 21]. «В Україні до кінця 1991 року, як і в усьому Радянському Союзі, уже

во всю шла стихійна приватизація. По суті, вона носила характер розкрадання національної власності. Захоплення власності здійснювалося в інтересах найсильніших представників регіональної партійної, директорської і профспілкових еліт» [6, с. 57]. Замість виконання священного обов'язку, за що платники податків, громадяни України фінансово винагороджувала бюрократію, на думку Л.Солонько, прийшли «твезрий» розрахунок і ставлення до держави як до «дойної корови» [13, с. 23]. Адже у первісному нагромадженні капіталу одну з головних «скрипок» грали представники бюрократії. Невеличким і при цьому відносним «ренесансом номенклатурних підходів» можна назвати прагнення центральних органів влади до затвердження важливих призначень на основі критерія кабінетного відбору, послужного списку, активної участі у виборчих перегонах [9, с. 7]. Відзначений Л.Солонько «традиціоналізм» українського суспільства відкладає відбиток на свідомість і поведінку вітчизняних чиновників [13, с. 30]. Разом з тим комплекс «другосортності» заважає вітчизняній бюрократії і знижує стандарти бюрократичної компетентності [5, с. 30].

Вітчизняні дослідники називають систему управління, сформована за період 90-х років ХХ століття, номенклатурною та кланово-бюрократичною. Аналізуючи незавершеність трансформації бюрократії, варто зазначити, що вища адміністративно-політична еліта не досягає поставленої в умовах модернізації мети.

«Переділ власності ускладнив і заплував перерозподіл ресурсів через бюджет, сприяв «розквіту» тіньових форм і методів лобювання інтересів через виконавчу гілку влади. В результаті захлинувши державне управління корупція, стала показником зрощування чиновників-ділків з приватним підприємництвом» [6, с. 45].

Безсистемність у реалізації принципів демократії, дисбаланс повноважень гілок влади, інтенсивність розвитку корупції відсутність ефективного парламентського та громадського контролю, бюрократизація та політизація – це ті чинники, що впливають на ефективність сучасної української бюрократії в умовах становлення демократії в Україні.

Наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ століття радянський бюрократичний «клас», так звана, номенклатура перебувала у розгубленості й дозволила ініціювати ліберальні реформи. Дозволила пафосно задекларувати в Конституції нашої країни, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є її народ. Навіть дозволила недовго попишатися незалежністю України й досягненнями реформ, допоки стало зрозуміло, що ні від українського народу в державі, ні від України на міжнародній арені дійсно нічого не залежить, а реформи, насправді, своїми руками провела динамічна частина колишньої радянської бюрократії, за відсутності інших, здатних до ефективних дій. При чому провела їх тільки в тій частині, у якій сама була зацікавлена, дуже поживилась і зупинила в потрібний для неї момент. Те, що залишилося недобудованим тоді, не добудоване дотепер – пенсійна реформа, контрактна армія, антимонопольна політика, власність на землю як природне право власника житла тощо.

У перші роки реформ бюрократія поступово приватизувала в руки своїх «нічії» майно: «газети, заводи, пароплави». Це не особливо загострювало увагу широкої громадськості, і навіть, сприяло елементарному упорядкуванню суспільного життя. За К.Марксом – відбувалося звичайне первинне накопичення капіталу, але «дикими» українськими способами. Коли ж «нічийного» майна не залишилося, вона перемкнулася на забезпечення переваг своїм підприємствам за рахунок чужих та адміністративне рейдерство, що потребувало потужної політичної сили. Тому, відчувши потребу, бюрократичний «клас» повернув собі тимчасово втрачений суверенітет, відвоювавши собі ключові позиції на політичній авансцені. Економічна формула «гроші – товар – гроші» поступово в політиці трансформувалась в «гроші – державна влада – гроші», в якій державній владі відводилась лише роль гаранта отримання та примноження капіталу, за допомогою якого вона була здобута [3].

Якщо коротко охарактеризувати сучасну модель нашої державної влади, то вимальовується наступна картина: виконавча влада перестала бути виконавчою (у змісті виконання законів), втяглася в бізнес, сама стала олігархією; судова влада множить погану якість законів на їхнє вибіркове застосування; в «силових» органах прослідковується тенденція до політизації; між народом і владою росте стіна безнадійного відчуження; політика та право, уже витиснуті на вулицю; виникла ситуація: в кого сила – у того й закон.

Особливістю суспільно-політичних процесів пострадянської України є гіпертрофований розвиток соціально-політичних конфліктів, зокрема між працею й капіталом, між багатими й бідними, між суспільством і владою в особі державної бюрократії, та породженої нею олігархії. Державна бюрократія використовує будь-який привід для обмеження суверенітету громадянського суспільства. Вся енергія суспільства й влади витрачається на боротьбу один з одним. Цю ситуацію можна вважати унікальною, оскільки подібної практики не існує ні на європейському континенті, де суспільство приборкало бюрократію, ні на азійському – де суспільство підпорядковане бюрократії.

Держава має бути дійсно сильною, але не за рахунок потужної державної бюрократії, а за допомогою неухильного виконання своїх функцій під зовнішнім контролем громадянського суспільства, причому суспільство повинне захотіти, навчитися й звикнути контролювати державну бюрократію. Для цього потрібно уникнути зрощування держави з капіталом, щоб місцеве самоврядування стало дієвим інститутом громадянського суспільства, соціальна політика сильнішою та ефективнішою, але не за рахунок знову ж таки коштів з приватизаційного фонду, який можна проїсти за два-три роки, і не за рахунок більшого оподаткування бізнесу, як звичайно пропонують ліві політики, а за рахунок резерву – скорочення функцій бюрократії та «розкріпачення» виробництва. Така система в загальних рисах давно діє в більшості європейських країн [3].

Насправді подібні реформи не слід називати «лівими» (в Україні це означало б не посилення соціальної політики, а концентрацію нових ресурсів у руках державної бюрократії), їх не назвеш і «правими»,

хоча вони й не суперечить ліберальним переконанням. Тут немає жодного парадокса, тому що ми виходимо за межі загальноприйнятої правої осі координат.

Сьогодні «праві» викривають «лівих», ототожнюючи їх з бюрократичним «класом», праві обвинувачують бюрократію в тому, що вона сповзає вправо. А бюрократичний «клас», насправді, – і не «лівий» і не «правий». Він за приватну власність, але для себе. Він за зниження податків на бізнес, але на свій. Він за посилення держави, але виключно у своїх інтересах. І за такої ідеології і правим, і лівим здобуття державної влади видається все більшою ілюзією, а от нівелювання політичного впливу як тих, так і інших з кожним днем стає все більшою реальністю.

Таким чином, перехідні процеси в сучасній Україні від соціалізму до капіталізму, від тоталітаризму до демократії, синтез різних елементів авторитаризму, бюрократизму й народжених капіталістичних структур, призвели до виникнення такої специфічної моделі державного управління як бюрократично–фінансова з притаманним їй: злиттям інтересів великих фінансово–промислових груп, (що утворилися внаслідок так званого переходу до ринкової економіки, різної там «ваучероприватизації»), і державної бюрократії, при певному домінуванні останньої, яке спостерігалось на початку та в середині 90–років; слабкою роллю інститутів соціального партнерства, незважаючи на їхню зовнішню інституціоналізацію [3].

Але нині державна бюрократія в Україні втратила свій суверенітет, адже фінансово–бюрократична модель державного управління в Україні перетворилася в крайню свою фазу – олігархічно–бюрократичну, коли переважна маса ресурсів власності концентрується в руках економічної олігархії, а владні повноваження здійснюються, контролюваною олігархією, адміністративно–політичною елітою. За даних обставин прагнення державної бюрократії спрямовані, насамперед, на отримання власних матеріальних благ через канали політичної ренти, а держава перетворюється на заручника олігархічних сил, економіко–політичних кланів. Разом з тим у нашій державі, на сьогодні, також спостерігаються нібито патріотичні тенденції, за умов дії яких, ми наразі можемо стати свідками вигадання нового українського велосипеда, можливо чергового фантома під назвою націонал–демократична олігархія, яка вбільшості прагне до євроатлантичної інтеграції сучасної України. Повний успіх у цій справі залежить від узгодження умов і наслідків, які виникнуть в результаті даної інтеграції з інтересами бізнесу українських олігархів.

Список використаних джерел

1. Авер'янов В. Адміністративна реформа. Науково–правове забезпечення / В.Авер'янов // Віче. – 2002. – №3. – С.19–23.
2. Ашин Г.К., Понеделков А.В., Игнатов В.Г., Старостин А.М. Основы политической элитологии: Учебное пособие / Г.К. Ашин, В.Г. Игнатов, А.М. Старостин. – М.: Изд–во «ПРИОР», 1999. – 222 с.
3. Батрименко О.В. Бюрократия в современном обществе: сущность, роль та тенденції розвитку. Монографія. – К.: Академвидав, 2012. – 304 с.
4. Батрименко О.В. Основні етапи побудови радянської бюрократії / О.В. Батрименко // Політологічний вісник: 36–к наук. праць. – К.: «ІНТАС», 2014.
5. Куколев И.В. Трансформация политических элит в России / И.В. Куколев // Общественные науки и современность. – 1997. – №4. – С.82–91.

6. Лісничук О.В. «Кланова демократія» в Україні: привід чи реальність? / О.В. Лісничук // Розбудова держави. – 1997. – №11. – С.43–47.

7. Наумкіна С., Козловська Л. Аналіз розвитку української політичної еліти у 1994–1999 рр. / С.Наумкіна, Л.Козловська // Нова політика. – 1999. – №6. – С.34–37.

8. Наумкіна С. Головні проблеми «молодих» демократій на посткомуністичному просторі / С.Наумкіна // Наукове пізнання: методологія та технологія. – 2009. – Вип.2 (24). – С.54–58.

9. Оболонский А.В. Постсоветское чиновничество: квазібюрократический правящий класс / А.Оболонский // Общественные науки и современность. – 1996. – №5. – С.5–16.

10. Піховшек В. Стратегічна еліта України напередодні нового етапу оформлення / Піховшек В. // Політика і культура. – 1999. – 3–9 листопада. – С.6–11, 450.

11. Сироткин В.Г. Новое наступление номенклатуры / В.Г. Сироткин. – М., 2012. – 306 с.

12. Соловьёв А. Этика бюрократии: постсоветский синдром / А.Соловьёв // ОНС. – 1995. – №4. – С.48–57.

13. Солонько Л. Имперская составляющая «украинской идеологии» и постсоветская бюрократия / Л.Солонько // Политическая мысль. – 2001. – №1/2. – С.14–32.

14. Философский энциклопедический словарь. – М.: Инфра–М, 2002. – 576 с.

15. Хриенко П.А. Украина: алгоритм, самоопределения. Научное издание / П.А. Хриенко. – Изд–во Крымской академии гуманитарных наук. – Симферополь, 1999.

References

1. Aver'janov V. Administratyvna reforma. Naukovo–pravove zabezpechennja / V.Aver'janov // Viche. – 2002. – №3. – S.19–23.
2. Ashin G.K., Ponedelkov A.V., Ignatov V.G., Starostin A.M. Osnovy politicheskoy elitologii: Uchebnoe posobie / G.K. Ashin, V.G. Ignatov, A.M. Starostin. – M.: Izd–vo «PRIOR», 1999. – 222 s.
3. Batrymenko O.V. Bjurokratija v suchasnomu suspilstvi: sutnist', rol' ta tendencii' rozvytku. Monografija. – K.: Akademvydav, 2012. – 304 s.
4. Batrymenko O.V. Osnovni etapy pobudovy radjans'koi' bjurokratii' / O.V. Batrymenko // Politologichnyj visnyk: Zb–k nauk. prac'. – K.: «INTAS», 2014.
5. Kukolev I.V. Transformacija politicheskikh elit v Rossii / I.V. Kukolev // Obshhestvennye nauki i sovremennost'. – 1997. – №4. – S.82–91.
6. Lisnychuk O.V. «Klanova demokratija» v Ukraini: pryvid chy real'nist'? / O.V. Lisnychuk // Rozbudova derzhavy. – 1997. – №11. – S.43–47.
7. Naumkina S., Kozlov'ska L. Analiz rozvytku ukrai'ns'koi' politychnoi' elity u 1994–1999 rr. / S.Naumkina, L.Kozlov'ska // Nova polityka. – 1999. – №6. – S.34–37.
8. Naumkina S. Golovni problemy «molodyh» demokratij na postkomunistychnomu prostori / S.Naumkina // Naukove piznannja: metodologija ta tehnologija. – 2009. – Vyp.2 (24). – S.54–58.
9. Obolonskij A.V. Postsovetskoe chinovnichestvo: kvazibjurokraticeskij pravjashhij klass / A.Obolonskij // Obshhestvennye nauki i sovremennost'. – 1996. – №5. – S.5–16.
10. Pihovskek V. Strategichna elita Ukrainy naperedodni novogo etapu oformlennja / Pihovskek V. // Polityka i kul'tura. – 1999. – 3–9 lystopada. – S.6–11, 450.
11. Sirotkin V.G. Novoe nastuplenie nomenklatury / V.G. Sirotkin. – M., 2012. – 306 s.
12. Solov'jov A. Jetika bjurokratii: postsovetskij sindrom / A.Solov'ev // ONS. – 1995. – №4. – S.48–57.
13. Solon'ko L. Imperskaja sostavljajushhaja «ukrainskoj ideologii» i postsovetskaja bjurokratija / L.Solon'ko // Politicheskaja mysl'. – 2001. – №1/2. – S.14–32.
14. Filsofskij jenciklopedicheskij slovar'. – M.: Infra–M, 2002. – 576 s.
15. Hrienko P.A. Ukraina: algoritm, samoopredelenija. Nauchnoe izdanie / P.A. Horienko. – Izd–vo Krymskoj akademii gumanitarnyh nauk. – Simferopol', 1999.

Batrymenko O.V., doctor of political sciences, associate professor of political science, National University of Kiev Taras Shevchenko (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

Transformation of the Soviet model of bureaucracy in post-socialist Ukraine

The article investigates the development of bureaucracy as an integral mechanism for implementing public authorities in the Ukrainian society and its transformat-

siyivi in post-socialist period. Particular attention is given to studying the problems of the national bureaucracy in the conditions of democracy in modern Ukraine.

Keywords: bureaucracy, democracy, bureaucratization, political power, policy, state.

Батрименко О.В., доктор политических наук, доцент кафедры политологии, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Трансформация советской модели бюрократии в постсоциалистической Украине

Исследовано развитие бюрократии как неотъемлемого механизма реализации публичной власти в украинском обществе и ее трансформации в постсоциалистический период. Особое внимание уделено исследованию проблем отечественной бюрократии в условиях становления демократии в современной Украине.

Ключевые слова: бюрократия, советская модель бюрократии, бюрократизация, политическая власть, политика, государство.